

ФРАЗЕАЛАГІЧНЫЯ АДЗІНКІ З КАМПАНЕНТАМІ-ФІТОНІМАМІ Ў БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ: СТРУКТУРНА-СЕМАНТЫЧНЫ АСПЕКТ

Ю. М. ЧАГАЙДА

УА «Брэсцкі дзяржаўны тэхнічны ўніверсітэт», Брэст, Беларусь
blr@bstu.by

Уводзіны. Даследаванне прысвечана структурна-семантычнаму даследаванню фітанімічных фразеалагічных адзінак (ФФА) беларускай мовы – устойлівых спалучэнняў слоў, адным з кампанентаў якіх з’яўляецца фітонім, г. зн. найменне раслін (дрэва, хмызняку, кветкі, травы і інш.) або іх часткі. Даследуемая група фразеалагізмаў “носіць ярка нацыянальны характар і абумоўлена культурнымі кампанентамі, сімваламі, лексемамі з глыбокім фонавым этнакультурным кантэкстам”.

Вынікі і абмеркаванне. Група ФФА беларускай мовы налічвае 186 адзінак, атрыманых метадам суцэльнай выбаркі са “Слоўніка фразеалагізмаў: у 2 т.” І. Я. Лепешава. Дадзеныя фітонімы мы размяркоўваем па наступных групах:

- назвы дрэў і кустоў, а таксама іх частак (лісце, ствол, карані, галінкі і г.д.). У беларускай фразеалогіі можна сустрэць ФА з наступнымі фітонімамі: *куст* (аглядвацца на кусты), *дрэва* (за дрэвамі не бачыць лесу), *асіна* (заламаць асінку, як асінавы ліст, пень асінавы), *каштан* (цягаць каштаны з агню), *сасна* (заблудзіцца ў трох соснах), *дуб* (смаловы дуб, даваць дуба), *ёлка* (ёлкі зялёныя, ёлкі-маталкі, ёлкі-палкі), *вярба* (на вярбе грушы растуць), *корань* (вырваць з каранем), *салом* (мяшок з саломою, салом у галаве), *сук* (садзіцца на сем сукоў) і г.д.;

- назвы ягад: *аднаго поля ягада, не нашага поля ягада, за маліну, разлюлі-маліна, зжыўшы лета ды ў маліны*;

- назвы злакавых: *зерне* (адсейваць зерне ад паловы, з макава зерне), *жыта* (усякага жыта па лапаце), *пшаніца* (як пшаніцу прадаўшы), *проса* (соваць нос не ў своё проса);

- назвы садавіны і агародніны (бабовыя, карняплоды і г.д.). Дадзенную групу складаюць наступныя фразеалагічныя адзінкі з наступнымі фітонімамі: *груша* (аб’еўся груш); *яблык* (адамаў яблык, яблыку не было дзе ўпасці); *гарох* (як гарох пры дарозе, як гарох ад сцяны, боб з гарохам); *рэдзька* (горш горкай рэдзькі); *рэпа* (як рэпу грызці); *капуста* (пускаць казла ў капусту), *апельсін* (як свіння ў апельсінах), *бабы* (сесці на бабы) і г.д.;

- назвы грыбоў: *праз грыб не пераплюне, як грыбы пасля дажджу*;

- назвы кветак, траў, імхоў: *божы адуванчык, кветкі з чужых палёў, чортава зелле, быллём зарасло, хоць трава не расці, трын-трава, душа мохам абрасла*).

Заклучэнне. Разгледжаны матэрыял дазволіў зрабіць выснову, што фітонімы актыўна выкарыстоўваюцца ў фразеалогіі беларускай моўнай сістэмы і з’яўляюцца базай для ўсебаковага вывучэння нацыянальна-культурнай спецыфікі мовы.